

Omroep Zender Museum

Opgericht augustus 2005

NIEUWSBRIEF nr.52 februari 2025

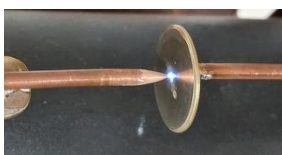
Vrienden van het Omroep Zender Museum, hier ligt het tweeënvijftigste nummer van onze Nieuwsbrief voor u. In deze Nieuwsbrief verslag van de activiteiten sinds de vorige Nieuwsbrief.

De vonkenzender is in bedrijf

In de laatste Nieuwsbrief is de voortgang gemeld van de bouw van een demonstratie vonkenzender met de bijbehorende ontvanger.

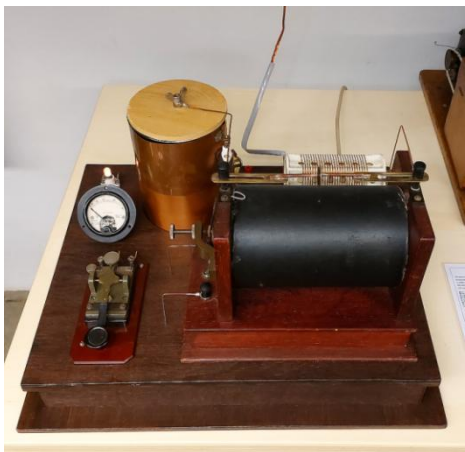
In januari is dit project helemaal afgerond.

Met de zender is makkelijk een vonk van een paar centimeter te maken, maar dat geeft niet de maximale zendenergie. Een vonk van enkele millimeters geeft het beste resultaat.

Paul stelt de afstand van de vonkenbrug in

Na lange tijd vonken komt er aanslag op het plaatje en werkt de zender niet meer betrouwbaar. Dan is het tijd om even de plaat te poetsen. Er wordt een breed spectrum uitgezonden rond ongeveer 3 MHz.

De complete zender. In de expositie is er voor de veiligheid een plexiglas kap over de zender geplaatst.

Een afgestemde raamantenne zorgt voor de ontvangst. In de begintijd werd een coherer detector gebruikt. Een dergelijke detector hebben we niet, daarom gebruiken we een 60 jaar oude germanium diode. Met een koptelefoon is bij het indrukken van de seinsleutel een toontje te horen. Om aan een groepje bezoekers te kunnen demonstreren is een draaispoelmeter aangesloten die ruim 50 schaaldelen aanwijst als de vonkenzender wordt ontvangen.

De ontvangantenne met detector

Restauratie Amroh radio

De dit najaar ontvangen Amroh radio, de Super Corona, is geheel gerestaureerd. In de vorige Nieuwsbrief stonden foto's van de voor en achterkant zoals het apparaat bij ons binnenkwam. Op de volgende bladzijde is te zien hoe dat toestel er nu uitziet.

Er moest wel het een en ander gebeuren voordat het zover was. Onbrekende delen moesten worden toegevoegd en defecten gerepareerd.

Toegevoegd zijn een luidsprekertrafo, luidspreker, plaatje om de luidspreker in de kast te monteren en een luidsprekerdoekje.

De belangrijkste reparaties zijn:

het mechaniek van afstemming en golfbereik werkend maken, evenals de schaalverlichting. Enkele condensatoren, weerstanden, radiobuizen en potmeters zijn vervangen.

Het front van de radio zoals dat er nu uitziet met een nieuw "kattenoog" luidsprekerdoek en een goed verlichte heldere afstemschaal.

Achterin vallen de aangebrachte luidspreker en luidsprekertrafo op

Het resultaat van dit alles is dat het toestel weer als nieuw werkt.

Onderzoekers gebruiken onze archieven

Afgelopen jaar ontvingen we verschillende mensen die op zoek waren naar informatie waar wij bij konden helpen.

Al in januari kwam Frans Marechal, in het verleden naast vele andere functies voorzitter van de Raad van Beheer van Nozema. Wij konden hem helpen met alles wat hij zocht voor een presentatie over Nozema.

In mei kwam er een student van de Zuyd Hogeschool in Maastricht in onze archieven speuren. Zij (student Architectuur) zocht informatie voor een presentatie voor het vak kunstgeschiedenis.

In november hadden we een student van de Universiteit van Amsterdam op bezoek. Zij studeert geschiedenis en is bezig met een afstudeeronderzoek naar "onofficiële" musea die niet geregistreerd staan in het Museumregister, geen lid zijn van de Museumvereniging en niet meedoen met de Museumjaarkaart.

Zij wil met haar afstudeeronderzoek op wetenschappelijk niveau aandacht vragen voor dit soort musea.

Het OZM was het eerste museum dat zij in dit kader bezocht. Wij werden uitgebreid geïnterviewd en daarnaast konden we ook het nodige uit onze archieven laten zien.

Dreamschool

Sinds de eerste uitzending op 11 januari 2017 zijn er van dit NTR programma verdeelt over 6 seizoenen vele uitzendingen geweest.

Al meerdere jaren wordt voor de opnames van dit programma het Zendstation omgetoverd tot de Dreamschool. De laatste keer gebeurde dit omstreeks eind september vorig jaar.

Geen Zendgebouw maar de Dreamschool

Het hele gebouw binnen en buiten is dan decor voor de opnames. Tijdens de opbouw, opnamedagen en het weer afbreken kan het OZM geen bezoek ontvangen. Verder ondervinden we dan weinig belemmeringen.

Het programma Dreamschool gaat over leerlingen van 16 tot 23 jaar die zijn vastgelopen in het schoolsysteem en een nieuwe start willen maken.

Het zevende seizoen van Dreamschool is vanaf 11 februari wekelijks te zien op NPO3 om 20:25 uur.

Er vinden regelmatig TV opnames plaats in het Zendgebouw, in de bunker en op het terrein, maar Dreamschool is wel een van de meest uitgebreide producties.

Ook het Omroep Zender Museum bezoeken?

Voor de komende maanden hebben zich al veel groepen gemeld om een bezoek aan het OZM te brengen.

Voor "losse" bezoekers is er nog voldoende plaats op onze reguliere bezoekersdatums.

Aanmelden kan op onze website via de volgende link:

<https://www.omroepzendermuseum.nl/bezoek-het-museum>

In de schijnwerper:

Radio-uitzendingen vanuit Londen in de oorlog

Dit jaar is het 80 jaar geleden dat er een einde kwam aan de 2^e wereldoorlog.

Bij het begin van de oorlog waren de technische installaties in het zendstation Lopik nog in aanbouw. Eind 1940 was het zendstation operationeel, maar werd daarna alleen ten behoeve van de bezetter gebruikt.

De proefzender Jaarsveld zond in de oorlog wel een (pro Duits) programma uit.

Om het luisteren naar buitenlandse uitzendingen tegen te gaan moesten vanaf 13 mei 1943 alle radiotoestellen worden ingeleverd.

Bericht in de krant van 15 mei 1943

EMPFANGSBEWEIS		ONTVANGSTBEWIJS	
Fabrikat:	Philips	Apparatnummer:	1229
Merk:	220A	Toestelnummer:	262087
Type:			
Ersatz- und Zubehörteile:			
Reserve-onderdelen en toebehoren:			
Name:	Koster	Vorname:	P. J.
Wohnort und Strasse:	Wasserkunst 51		
Woonplaats en Straat:			
Beruf:	Stroomman		
Beide:			
Abgegeben am:	2 Juli 43		
Abgegeben von:			
K 106			

Bij het inleveren van het toestel kreeg men een ontvangstbewijs.

Veel mensen leverden een oud apparaat in en hielden het beste toestel achter.

Om het “echte nieuws” over het verloop van de oorlog te kunnen volgen moest men naar de BBC nieuws-uitzendingen luisteren, die vanuit Londen in vele talen werden uitgezonden. Uiteraard was dit door de bezetter verboden.

In onze vorige Nieuwsbrief melden we al dat we veel historische documenten hebben ontvangen. Waaronder van Remy Denker het boekje van 72 pagina's met de titel “Hier is Londen”. Dit boekje is in oktober 1945 verschenen en uitgegeven door de BBC.

Met informatie uit dit boekje is het artikel op de volgende pagina's samengesteld.

Nieuwsbrief Stichting Omroep Zender Museum
Redactie Rein Simonse

Foto's Archief OZM en verschillende OZM vrijwilligers
Wilt u reageren?

Mail naar nieuwsbrief@omroepzendermuseum.nl

Website: www.omroepzendermuseum.nl/

Disclaimer: zie website OZM

Het begin van de BBC op één bladzijde.

In het boekje staan hier nog 5 pagina's over met foto's van Engelse omroepers en beschrijving waarom de BBC belangrijk is voor het Britse wereldrijk

HOOFDSTUK I

DE ENGELSCH E RADIO

Hoewel de BBC al meer dan 21 jaar oud is, vormt zij pas sedert het begin van de oorlog een belangrijke factor in het leven van de verschillende Europeesche volken. Laten wij dus eens nagaan hoe zij is ontstaan en hoe zij zich heeft ontwikkeld.

Hier zijn eerst een paar cijfers die aangeven hoe de groei van de BBC heeft plaats gehad. In 1923 bestond het personeel uit 31 man, de portier, de loopjongen en de werkster meegerekend. Er werd $4\frac{1}{2}$ uur per dag uitgezonden, uitsluitend in het Engelsch. Het doel van de uitzendingen was ontspanning en vermaak te verschaffen aan een zuiver Engelsch publiek van ongeveer 50.000 luisteraars. Eind 1943 waren er bij de BBC 10.000 personen werkzaam. De twee voor Groot Brittannië bestemde programma's besloegen begin 1944 ongeveer 33 uur per dag, en voor de luisteraars in het buitenland en in de overzeesche gewesten werd er in het Engelsch en in 45 andere talen in totaal 102 uur per dag uitgezonden. In het Vereenigd Koninkrijk hebben in het afgelopen jaar 9.436.000 personen radio-belasting betaald, het geen beteekent dat er in 65 van de 100 woonkamers in dit land een ontvangtoestel staat. Maar ook in alle andere landen ter wereld luistert men naar de BBC. Als men op het aantal toestellen in de Britsche Koloniën en Dominions afgaat, dan kan men aannemen dat er daar meer dan 13.000.000 personen minstens eenmaal per dag naar London luisteren. Als er een belangrijke rede van een bekend staatsman, of een toespraak van den koning wordt uitgezonden, en door alle zenders van de Vereenigde Volkeren wordt gerelayeerd, is het mogelijk dat er 90.000.000 menschen gelijktijdig naar luisteren. Afgezien daarvan, wordt de inhoud van een dergelijke rede nog door miljoenen anderen vernomen, als deze later, door middel van gramoffoonplaten opnieuw wordt uitgezonden, door omroepers in vreemde talen wordt herhaald, of mogelijk, ook weer in vele talen, onder de neus van den bezetter, in de geheime pers wordt afgedrukt, of door vrienden en kennissen naderhand wordt besproken.

De BBC is ontstaan in 1922, d.w.z. in de allereerste dagen van de radio. Verschillende firma's die zich interesseerden voor de nieuwe industrie hadden ieder voor zich toestemming gevraagd om radiozendstations op te richten. De Engelsche Regeering deed het voorstel dat zij zich tot één lichaam zouden aaneensluiten, onder de naam van de British Broadcasting Company, een particuliere onderneming, met aandeelhouders, die zich ten doel stelde winst te maken. Op 14 November 1922 werd het eerste dagelijksche programma uitgezonden.

Vervolgens werd een Koninklijke Commissie van Onderzoek benoemd om de problemen in studie te nemen, die in het leven werden geroepen door dit nieuwe orgaan, dat groote invloed zou kunnen uitoefenen op de openbare meening. Ingevolge de aanbevelingen van deze commissie werd de BBC krachtens het Koninklijk Charter van 1 Januari 1927 een „Openbare Corporatie”.

DAGELIJSCH UITZENDINGEN VOOR EUROPA

Juni, 1944

- A IJSLAND. 15 m. per week in het IJslandsch
- B NOORWEGEN. 1 u. 45 m. in het Noorsch.
- C ZWEDEN. 1 u. in het Zweedsch.
- D FINLAND. 1 u. in het Finsch
- E DENEMARKEN. 1 u. in het Deensch
- F DUITSCHLAND. 4 u. 40 m. in het Duitsch.
30 m. speciale Morse uitzendingen
- G NEDERLAND. 2 u. 15 m. in het Neder-
landsch
- H POLEN. 2 u. 25 m. in het Poolsch
- I BELGIË. 1 u. 15 m. in het Fransch en
Vlaamsch
- J LUXEMBURG. 15 m. in het Luxemburgsch.
- K FRANKRIJK. 6 u. in het Fransch. 30 m.
Morse uitzendingen
- L ZWITSERLAND. Ontvangt de uitzendingen
van de BBC in het Fransch, Italiaansch en
Duitsch
- M TSECHOSLOWAKIJE. 2 u. 10 m. in het
Tsjechisch en Slowaaksch
- N OOSTENRIJK. 1 u. 15 m. in het Duitsch
- O HONGARIJE. 1 u. 15 m. in het Hongaarsch
- P ROEMENIË. 1 u. 20 m. in het Roemeensch
- Q SPANJE EN PORTUGAL. 1 u. 45 m. in het
Spaansch ; 1 u. 45 m. in het Portugeesch
- R CORSICA EN SARDINIË. Ontvangen de
BBC uitzendingen in het Fransch en
Italiaansch
- S ITALIË. 4 u. 45 m. in het Italiaansch
- T JOEGOSLAVIË. 1 u. 35 m. in het Serbo-
Kroaatsch ; 15 m. in het Sloveensch
- U BULGARIJE. 1 u. in het Bulgaarsch
- V ALBANIË. 25 m. in het Albaneesch
- W GRIEKENLAND. 1 u. 45 m. in het Grieksch
- X TURKIJE. 1 u. in het Tursch
- Y CYPRUS. 45 m. per week speciale pro-
gramma's in het Grieksch voor Cyprus
- Z MALTA. 1 u. per week speciaal programma
in het Engelsch en Malteesch

In al deze landen kan men ook de Engelsche pro-
gramma's van de BBC hooren die voor Engeland
zelf en voor het buitenland op de ultrakortegolf
worden uitgezonden.

Kaartje met de uitzendingen van de BBC in 1944.

G is Nederland, dat vergeleken met andere landen, ruim is bedeed met dagelijks 2 uur en 15 minuten.

Een buitgemaakte Duitse onderzeeër vaart voorbij het Parlementsgebouw in Londen. Men hoort 's avonds om 9 uur
altijd de slagen van de Big Ben vóór het Engelsche bulletin van de BBC.

HOOFDSTUK V

DE NEDERLANDSCHE SECTIE VAN DE BBC

De Nederlandsche sectie van de BBC begon haar werkzaamheden op 11 April 1940. Vier geheel onervaren Nederlandsche radioverslaggevers en een Engelsche redacteur staken die dag van wal en zorgden voorloopig voor één bulletin per dag.

Het aantal luisteraars zal in die dagen klein zijn geweest ; men werd er in Nederland perslot nog niet toe gedreven, zooals later, om naar de Londensche zender te luisteren en het weinige oorlogsnieuws dat er was, stond iedere dag in de nog steeds Nederlandsche kranten te lezen. Toch zal er in de eerste maand wel een kleine schare geregelde luisteraars zijn ontstaan die op 10 Mei voldoende met de golflengten en uitzendtijden van de BBC vertrouwd waren om hun vrienden en kennissen ervan op de hoogte te brengen toen het noodzakelijk werd om door middel van de Londensche radio in contact te blijven met de buitenwereld en de waarheid. In die eerste maand van Nederlandsche uitzendingen had menigeen in Nederland bovendien de tijd gehad om aan de stemmen van de BBC

H.M. Koningin Wilhelmina sprak haar volk in de aren 1940-44 herhaaldelijk voor de microfoon toe

omroepers te wennen, hetgeen temidden van de verwarring en geruchten van een vijandelijke inval van groot belang kon zijn.

Zoodra op de morgen van 10 Mei bekend werd dat de Duitschers de Nederlandsche grens waren overgetrokken kwamen er twee Nederlandsche uitzendingen bij en werd het personeel van de sectie uitgebreid. Het was nu met het voorbereidende werk afgeloopen ; in de eerste weken na de inval volgden de ontstellende berichten elkaar met verbijsterende snelheid op. De leden van de Nederlandsche sectie zagen het front in de eerste dagen al over de eigen stad of het eigen dorp rollen.

Hoe hevig de strijd ook was die op het vasteland was losgebarsten, in Londen kon men nog eenige tijd rustig doorwerken ; alleen zag men in die tijd in de straten van de Engelsche hoofdstad steeds meer vreemde uniformen. Polen en Franschen, Belgen en Nederlanders, soms in gehavende uniform, zonder kepi, diezelfde dag nog van het slagveld naar Engeland ontkomen om hier opnieuw te worden uitgerust en geoefend en in Juni 1944 weer terug te gaan om de vijand te helpen verjagen.

Dit laatste kon men in 1940 evenwel hoogstens vermoeden of hoopen. En het waren de verslaggevers van de BBC die tot taak hadden iets van dat vertrouwen aan de geschokte bewoners van het vasteland mee te deelen.

Radio Oranje

HOOFDSTUK VI

RADIO ORANJE EN DE BRANDARIS

Het was op Zondagavond, 28 Juni 1940 dat voor het eerst in de aether de woorden weerklonken : „Hier Radio-Oranje”, zulks ter inleiding van een uitzending, waarin Hare Majesteit Koningin Wilhelmina haar eerste groote toespraak zou houden tot haar verdrukte volk.

Toen de Nederlandsche regeering in de Mei-dagen van 1940 in Londen arriveerde, werd met de Engelsche instanties een regeling getroffen, waarbij de Nederlandsche Regeering van de BBC de beschikking kreeg over een kwartier zendtijd per dag. Dit kwartier zou een bij uitstek Nederlandsche uitzending worden. In alle vraagstukken van politiek zou de lijn door de Nederlandsche Regeering worden uitgestippeld, hoewel het vanzelf sprak dat ten aanzien van alle kwesties van militaire veiligheid de Engelsche autoriteiten censuur zouden uitoefenen, zooals ook het geval was met de Nederlandsche uitzendingen van de BBC.

„Radio-Oranje” was eerst gevestigd in Stratton House, het door de Nederlandsche Regeering betrokken gebouw in Piccadilly. De staf bestond uit welgeteld twee personen, een chef, in Nederland Secretaris van de VARA, en een assistent, tevoren redacteur van „De Groene Amsterdammer”. Er was ook een secretaresse en toen de eerste programma's werden uitgezonden had men tevens de beschikking over een tafel en drie stoelen, die de nieuwe afdeeling hevig benijd werden door het overige personeel van de Voorlichtingsdienst.

In het eerste jaar van het bestaan van „Radio-Oranje” waren de programma's beperkt tot verslagen van Regeeringswerkzaamheden, ontmaskering van de door Duitschers en N.S.B.ers gevoerde propaganda, reportages van Marine, Koopvaardij, Brigade en Luchtmacht en op Vrijdagavonden het wekelijksch overzicht van politieke en militaire gebeurtenissen.

Toen „Radio-Oranje” in de eerste maanden van 1941 uit bezet gebied de teksten ontving van een aantal liedjes met scherp anti-Duitsche inslag, besloot men, aangespoord door het voorbeeld van de Fransche sectie van de BBC, die iets dergelijks deed, te probeeren wekelijks een programma uit dergelijke liedjes

samen te stellen. Men begreep dat een deel van de luisteraars op dit programma geen prijs zou stellen, maar vertrouwde dat dit deel zou beseffen dat zulk een uitzending tegemoet zou komen aan wat in andere lagen van het Nederlandsche volk leefde. Zoo ontstond „De Watergeus”. Dat alle moeite die daarvoor noodig was, niet tevergeefs was geweest, bleek uit de bezoeken van eenvoudige visschers en arbeidersjongens die, als Engelandvaarders in Londen beland, op het kantoor van „Radio-Oranje” verrassend uit de hoek konden komen met één of vele van de „Watergeus” liedjes.

Na de Duitse inval in Nederland bleven ver over de tienduizend Nederlanders voor de Geallieerde zaak de wereldzeeën bevaren. Ook een aantal trawlers was nog uit Nederland ontkomen. En, last not least, was er ook nog de Koninklijke Marine. Nederland voer, vischte en vocht door. Voor de Nederlandsche zeevarenden moest iets gedaan worden om het contact te onderhouden. Er was maar één manier om allen tegelijk te bereiken ; de radio. Op 6 Mei, 1941 hechtte de Nederlandsche raad van Ministers zijn goedkeuring aan een, in overleg met de BBC, opgesteld project tot oprichting van een Omroep voor Nederlandsche Zeevarenden. De uitzendingen zouden staan onder directie van de BBC die er de volle verantwoordelijkheid voor aanvaardde, maar tevens zou een zoo nauw mogelijk contact onderhouden worden met de Nederlandsche Regeering en het Nederlandsche Scheepvaart Comité. Twee leden van de Nederlandsche Regeeringsvoorlichtingsdienst zouden worden uitgeleend aan de BBC voor de organisatie van de nieuwe uitzendingen. De een was „De Rotterdammer”,

De twee sprekers van „De Brandaris” De Rotterdammer (rechts) en Bob (links) bespreken hun tekst met de regisseur van het programma voor zeevarenden

de ander „Bob den Doolaard”. Ze begonnen met het opstellen van hun eerste programma's in een schoongemaakte kolenkelder van het gebouw waar de Europeesche Afdeeling van de BBC huisde. De ware zeemanstermen leerden de landrotten van een gewezen marconist bij de Groote Vaart, die toen, na een torpedeering hem zwaar had geknauwd, voorloopig aan de wal was. De avond voordat de zeelieden-omroep op de aethergolven te water zou worden gelaten had men ondanks veel gepieker nog geen toepasselijke naam ervoor kunnen bedenken. Maar op dat oogenblik kreeg de Chef van de Regeeringsvoorlichtingsdienst een lumineus idee. Hij belde laconiek op : „Hebben jullie wel eens gedacht aan de vuurtoren op Terschelling?” Dat was het : „De Brandaris”. Niet alleen een symbolische naam, die allen op zee aan het licht langs de Nederlandsche kust deed denken, maar tevens een duidelijke naam, die klonk als een scheepsklok.

Toen op 1 Juli 1941 om kwart voor twaalf het roode licht in de studio aanging en de nieuwe openingsmuziek, „In Naam van Oranje”, had weerklonken, werden de eerste woorden gesproken van een reeks uitzendingen waarin de krachtige toespraken van de „Rotterdammer” steeds een bezielende uitwerking hadden en de commentaren van Bob iedere dag als het ware een spiegel van het wereldnieuws vormden.

De Brandaris groeide als kool. En in antwoord op vele verzoeken van briefschrijvers, die de programma leiders verzochten een uitzending te mogen bijwonen, besloot men een openbare uitzending te geven in een van de studiotheaters van de BBC. Op de dag van de 100ste „Brandaris” uitzending stonden er voor de deuren van het voormalige West-end-theater al een half uur van te voren honderden zeevarenden te wachten. Binnen waren de Volendam-band en het orkest van Jack Payne druk bezig met repeteeren. Hoogwaardigheidsbekleeders bevolkten de loges. Het programma, dat in precies 29 minuten en 40 seconden moest worden afgewerkt, bestond uit 17 verschillende nummers en het was voor het „Brandaris” personeel een groote opluchting toen de uitzending — met 3 seconden over — veilig binnenliep.

Het was evenwel niet alleen de „Brandaris” familie die in deze uitzendingen voor de microfoon aan het woord kwam. Er waren vele gasten, waaronder leden van de Nederlandsche Regeering, Prins Bernhard en natuurlijk ook Koningin Wilhelmina, die de „Brandaris” studio met haar eerste bezoek vereerde op Zondag 15 Maart 1942, kort na de val van Bandoeng. Haar laatste woorden waren :

„Ons Rijk zal herrijzen, schooner en krachtiger dan voorheen.”

In de loop van 1942 werd er van steeds meer zijden op aangedrongen dat de Nederlandsche Regeering de in Londen beschikbare radio-krachten bijéén zou brengen in één radio-omroep, desnoods met opoffering van de Zeelieden-omroep. Maandenlang werd over deze plannen gedelibereerd totdat in October 1942 Minister Gerbrandy, die verantwoordelijk was voor het radio-beleid, de knoop doorhakte. „De Brandaris” werd opgeheven, niet zonder protest van de zijde van zeelieden, en zijn personeel zou de staf van „Radio-Oranje” versterken.

Zoo begon „Radio-Oranje ” op 1 November een nieuw leven. De staf verliet Stratton House, streek eerst neer in het ruime hoofdgebouw van de Europeesche Dienst van de BBC en verhuisde later naar een ouderwetsch kantoorgebouw in een nauw straatje, leidend naar de Theems.

Voor het contact met de verschillende BBC afdelingen zorgde de „producer”, de regisseur van „Radio-Oranje ” en tevoren ook van de „Brandaris”. Dit was een jonge Nederlander die overigens in Engeland is geboren en getogen, en die voor de oorlog in Londen architect was. Hij besteedde aan de artistieke verzorging van de programma's steeds evenveel aandacht als de andere leden van de staf aan de inhoud.

En nu kwam „Radio-oranje ” eerst recht op gang. Het nieuws maakte nooit een belangrijk deel uit van de programma's ; dat was de taak van de BBC. In de uitzendingen van „De Stem van Strijdend Nederland ” bepaalde men zich hoofdzakelijk tot „politieke oorlogvoering ” tot het aanwakkeren, waar noodig, van de geest van verzet. Als spreekbuis van de Nederlandsche Regeering begon men in het voorjaar van 1943 met het doorgeven van officieele orders, die in overleg met de ondergrondse beweging, tot het Nederlandsche volk werden gericht.

Nog geen half jaar nadat de reorganisatie had plaats gehad maakten de Duitschers de nieuwe „team ” van „Radio-Oranje ” een slechtgemeend compliment : in het midden van Mei 1943 gelastten zij in Nederland het in beslag nemen van alle radiotoestellen. Behalve in Polen, waar de Duitschers probeerden het heele intellectueele level te onderdrukken, en in het Noorsche kustgebied,

De staf van Radio Oranje tezamen in een studio

hebben ze in geen ander land zulke desperate maatregelen genomen om de gestelijke band met de buitenwereld te verbreken. Maar hoewel het aantal luisteraars uiteraard sterk verminderde, kon de vijand de stem van de BBC en „Radio-Oranje” niet het zwijgen opleggen en men bleef in contact. Om veiligheidsredenen liet men „In Naam van Oranje” aan het begin van de uitzendingen van „Radio-Oranje” achterwege, en terwille van de duidelijkheid werden er nog enkele andere kleine veranderingen aangebracht.

Toen in September 1944 aan de stroomvoorziening in het Westen van Nederland een einde kwam daalde het aantal luisteraars weer aanmerkelijk, maar diegenen die bleven luisteren vormden toen een uiterst belangrijk gehoor. Bijna allen verbreidden ze het nieuws door middel van geheime bladen. Sommigen luisterden om de codeberichten te hooren waaruit ze konden vernemen waar de Geallieerde vliegtuigen wapenen zouden neerwerpen voor de ondergrondse beweging. Uit bijna elke uitzending van „Radio-Oranje” bleek dat er eindelijk tusschen de radio in Londen en de verzetsbeweging een zeer nauw contact was tot stand gebracht. Keer op keer zond „Radio-Oranje” waarschuwingen uit die verband hielden met besluiten die in bezet gebied pas waren uitgevaardigd — en nog niet door de radio uitgezonden — of die zelfs in het geheel nog niet door de Duitschers waren bekend gemaakt. In vele plaatsen werd de bevolking nog tijdig verwittigd van Deutsche plannen voor een nieuwe razzia. Zoo was de taak van „Radio-Oranje” belangrijker dan ooit te voren, al waren er nog nooit zoo weinig luisteraars geweest.

Toen in Mei 1945 de zetel van de Nederlandsche Regeering weer naar Den Haag werd verplaatst kwam er een einde aan de uitzendingen van „Radio-Oranje”. „Bijna vijf jaar lang”, zoo zei een van de leden van de staf van de Nederlandsche Omroep in Londen, „hebben we samengewerkt met de BBC en andere Engelsche instanties, en nooit is er misverstand geweest, laat staan conflict, en we zijn gelukkig bij de gedachte dat onze uitzendingen misschien, afgezien van de steun die ze menig Nederlander in de donkerste uren van de oorlog hebben kunnen bieden, mogelijk ook hebben geholpen Engelschen en Nederlanders nauwer tot elkander te brengen”.